

Kancelaria Adwokacka

adwokat Krzysztof M. Miazga

Warszawa (02-390), Colosseum, ul. Grójecka 186 lokal nr 628

adres do korespondencji: skr. poczt. 15, 02-105 Warszawa 21

tel. kom. 0 602 627 217

e-mail: kmmiazga@ci.onet.pl

Warszawa, dnia 23 maja 2005 r.

Zarząd Główny Związku
Ochotniczych Straży Pożarnych RP
w Warszawie, ul. Oboźna 1

OPINIA PRAWNA

Przedmiot opinii: Możliwość uzyskania statusu organizacji pożytku publicznego przez Oddział Związku.

Związek Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej jako stowarzyszenie posiada status organizacji pożytku publicznego. Podstawą prawną działania Związku stanowi jego statut oraz przepisy ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (tekst jednolity: Dz. U. 2001 r. Nr 79 poz. 855 z póź. zm.).

W art. 17 ust. 1a Prawo o stowarzyszeniach ustawodawca wprowadził swoistą konstrukcję prawną podwójnej osobowości prawnej. Osobowość prawną ma stowarzyszenie (art. 17 ust. 1), ale może też ją mieć terenowa jednostka organizacyjna stowarzyszenia. Podobną regulację przewidziano w art. 13 pkt. 7 i 15 ust. 1 ustawy z 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych. Konstrukcja tworzenia osoby prawnej w ramach innej osoby prawnej jest kontrowersyjna. W piśmiennictwie zakwestionowano to rozwiązanie, podnosząc, że kłóci się ono z wszelkimi regułami działania osób prawnych, w szczególności co do podmiotowości prawnej, teorii organów, odrębności majątkowych osób prawnych, i postuluje się uchylene art. 17 ust. 1a Pr. stow.

Regulacja Prawa o stowarzyszeniach jest bardzo lakoniczna; treść art. 17 ust. 1a ogranicza się do stwierdzenia, że terenowa jednostka organizacyjna może uzyskać osobowość prawną, jeżeli statut stowarzyszenia to przewiduje. Z takiego unormowania można wnioskować, że ustawodawca pozostawił duży zakres swobody stowarzyszeniom w określaniu trybu powstania, uzyskiwania przez oddziały osobowości prawnej i wzajemnych stosunków między oddziałem a stowarzyszeniem. Wniosek ten zdaje się potwierdzać bardzo lakoniczne uzasadnienie poselskiego projektu ustawy wprowadzającej do prawa o stowarzyszeniach konstrukcję osobowości prawnej oddziałów, w którym w ogóle nie zwrócono uwagi na konsekwencje tej zmiany [Por. druk nr 199 z posiedzenia 18 stycznia 1990 r. Sejmu X kadencji].

Osobowość prawną może uzyskać tylko terenowa jednostka organizacyj-

na stowarzyszenia. Jest nią jednostka, którą przewidziano w strukturze organizacyjnej stowarzyszenia jako realizującą jego cele na części terytorium kraju (np. w danej miejscowości, powiecie, województwie). Nie mogą więc uzyskać osobowości prawnej inne jednostki stowarzyszenia (np. szkoła, szpital). Terenowa jednostka organizacyjna stowarzyszenia może uzyskać osobowość prawną tylko wtedy, gdy statut stowarzyszenia to przewiduje.

W piśmiennictwie prezentowany jest pogląd, że decyzję o uzyskaniu osobowości prawnej podejmuje jednostka organizacyjna (walne zebranie członków jednostki). Według innego stanowiska oddział powstaje „z mocy statutu na podstawie wydanych w jego oparciu decyzji władz stowarzyszenia”. Wyłącznie wolą władz stowarzyszenia oddział może uzyskać osobowość prawną i wyłącznie wolą władz stowarzyszenia może zostać rozwiązany.

Określenie podmiotu władnego podjąć decyzję o uzyskaniu przez oddział osobowości prawnej zależeć będzie, wobec milczenia w tym względzie ustawy, od odpowiednich postanowień statutu stowarzyszenia. Może on zawierać postanowienia, że przy spełnieniu określonych warunków i przy zachowaniu przewidzianego trybu oddział sam decyduje o tym, czy uzyska osobowość prawną. Statut może też przewidywać, że to stowarzyszenie (odpowiedni organ) stanowi o uzyskaniu przez oddział osobowości prawnej. W przypadku ZOSP RP statut w § 4 ust. 2 przewiduje, że terenowe jednostki organizacyjne mogą uzyskać osobowość prawną, za zgodą Zarządu Głównego - z własnej inicjatywy lub na wniosek zarządu zainteresowanego oddziału.

Oddział funkcjonuje na podstawie statutu stowarzyszenia. Nie jest konieczne uchwalanie statutu dla oddziału. W ustawie nie określono minimalnej liczby członków oddziału. W doktrynie prezentowany jest zarówno pogląd, że oddział powinien liczyć co najmniej 15 członków, jak też pogląd, że ustawa, przewidując kryterium ilościowe, odnosiła je tylko do rejestracji stowarzyszenia i nie ma przeszkód, by jednostka terenowa licząca poniżej 15 członków mogła wystąpić o zarejestrowanie jej jako osoby prawnej [W. Johann: *Komentarz do Prawa o stowarzyszeniach*. Internet: <http://www.ideal.org.pl>].

Osobowość prawną jednostka organizacyjna nabywa z chwilą wpisu w rejestrze. Wniosek taki wynika z ogólnej zasady określonej w art. 37 k.c. Zgodnie z nią jednostka organizacyjna uzyskuje osobowość prawną z chwilą wpisania do właściwego rejestru, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej. W stosunku do terenowych jednostek organizacyjnych stowarzyszeń nie wydano takich przepisów. Dlatego też należy uznać, że zasadę tę stosujemy tu w pełnym zakresie. Za przedstawionym poglądem przemawia też brzmienie art. 17 Prawa o stowarzyszeniach. W ust. 1 tego artykułu wskazano, że stowarzyszenie uzyskuje osobowość prawną z chwilą wpisania do Krajowego Rejestru Sądowego, w ust. 1a zaś przewidziano możliwość uzyskania osobowości prawnej przez terenową jednostkę organizacyjną w wypadku, gdy statut tak stanowi. Przepisy te należy wyklądać razem i przyjąć trzeba, że terenowa jednostka organizacyjna

nabywa osobowość prawną z chwilą wpisu do rejestru, pod warunkiem, że statut stowarzyszenia przewiduje możliwość uzyskania przez nią takiej osobowości.

W sferze prawa cywilnego oddział jest odrębnym od stowarzyszenia podmiotem. Ma on pełną zdolność do czynności prawnych i zdolność sądową oraz własny majątek. Jeżeli chodzi o stosunki wewnątrz stowarzyszenia, to oddział po uzyskaniu osobowości prawnej pozostaje częścią stowarzyszenia. Członków stowarzyszenia zrzeszonych w oddziale wiążą uchwały i decyzje organów stowarzyszenia. Oddział musi realizować cele, które określono w statucie. W postanowieniu z 5 maja 1994 r., I ACr 280/94 (PS 1996, nr 2, wkładka - Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych, s. 17-19) Sąd Apelacyjny w Warszawie przyjął, że jednostka organizacyjna stowarzyszenia, która uzyskała osobowość prawną, nie staje się jako ta jednostka członkiem stowarzyszenia, członkami bowiem w dalszym ciągu pozostają osoby fizyczne objęte zakresem działalności organizacyjnej tej jednostki. Uzyskanie osobowości prawnej ma jedynie znaczenie dla zakresu czynności prawnych, które ta jednostka może podejmować samodzielnie, zgodnie z postanowieniami statutu, bez konieczności ich podejmowania przez władze naczelne stowarzyszenia.

Oddział, jak każda osoba prawna, działa przez swoje organy (por. art. 38 k.c.). Do oddziału ma odpowiednie zastosowanie art. 11 Prawa o stowarzyszeniach. Najwyższą władzą oddziału jest walne zebranie członków (w ZOSP RP odpowiednio zjazd oddziału). Oddział musi też mieć zarząd i organ kontroli wewnętrznej. Strukturę organizacyjną i kompetencje jego organów powinien określać statut stowarzyszenia.

Osobowość prawną oddziału uzależniona jest od bytu stowarzyszenia. Jeżeli stowarzyszenie zostanie rozwiązane (na podstawie własnej decyzji lub orzeczenia sądu) i postawione w stan likwidacji, likwidacji podlega również oddział. Z chwilą wykreślenia z rejestru stowarzyszenia powinno nastąpić również wykreślenie oddziału. Możliwa jest też likwidacja samego oddziału. O tym, jaki organ stowarzyszenia czy też oddziału może taką decyzję podjąć, przesądzą postanowienia statutu. W obydwu przypadkach oddział traci osobowość prawną z chwilą wykreślenia z rejestru (art. 17 ust. 1 i 1a Prawa o stowarzyszeniach i art. 37 k.c.) - patrz: Suski Paweł, *Stowarzyszenia i fundacje*, Warszawa 2005 Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, teza 2 do art. 10.

Zgodnie z art. 3 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96 poz. 873 z póź. zm.) działalnością pożytku publicznego jest działalność społecznie użyteczna, prowadzona przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych określonych w ustawie. Organizacjami pozarządowymi są, niebędące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu przepisów o finansach publicznych, i niedziałające w celu osiągnięcia zysku, osoby prawne lub jednostki nieposiadające osobowości prawnej utworzone na podstawie przepisów ustaw, w tym fundacje

i **stowarzyszenia**. Na tle tego uregulowania powstaje problem, czy oddział terenowy stowarzyszenia posiadający osobowość prawną może uzyskać status organizacji pożytku publicznego, czy tylko przysługiwać on może stowarzyszeniu jako całość? Wyodrębnienie w art. 3 ust. 2 ustawy z zakresu osób prawnych stowarzyszeń i fundacji może wskazywać na przyjęcie przez ustawodawcę koncepcji, iż status organizacji pożytku publicznego może uzyskać stowarzyszenie jako całość, a nie jest to dopuszczalne w przypadku oddziału stowarzyszenia posiadającego osobowość prawną.

Jednakże niezależnie od wątpliwości prawnej wyrażonej powyżej oddział ZOSP RP posiadający osobowość prawną nie może uzyskać statusu organizacji pożytku publicznego z tej przyczyny, iż statut Związku nie przewiduje takiej możliwości i nie ma analogicznego uregulowania do § 4 ust. 2 statutu Związku w zakresie uzyskiwania przez oddział Związku statusu organizacji pożytku publicznego.

W Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej naczelnym organem jest Zjazd Krajowy. Z art. 11 Prawa o stowarzyszeniach wynika, że najwyższą władzą stowarzyszenia jest walne zebranie. Ustawa zawiera jedynie zapis, że w sprawach, w których statut nie określa właściwości stowarzyszenia, podejmowanie uchwał należy do walnego zebrania członków. Przyjęto więc zasadę domniemania kompetencji walnego zebrania członków (Zjazdu Krajowego). Żaden inny organ Związku poza Zjazdem Krajowym nie jest władny do podjęcia decyzji w zakresie dania możliwości oddziałom Związku posiadającym osobowość prawną uzyskiwania statusu organizacji pożytku publicznego, a to powinno być uczynione w trybie przewidzianym w § 71 statutu Związku dotyczącym zmiany statutu.

Krzysztof M. Miazga
advokat